

જા ગાયન ન ગાવામા આવ ત કાઢી નાંખેલું સમજવું.

ૐ

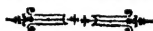
૧૯૬૭

॥ શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥

॥ યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતાઃ ॥

સુકન્યા-સાવિત્રી

નાટકનાં ગાયનો.

મોરબી આર્ય સુબોધ નાટક મંડળી માટે

રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર:—

રવ. મૂલશલાહ આશાસભ આજ્ઞા

પ્રકાશક:—

પ્રેમીલાલ મૂલશલાહ આજ્ઞા.

ગોમટી થીએટર, બોર્ડિંગ રોડ સમાર, મુંબઈ.

(મોરબી આ. સુ. નાટક મંડળીના માલિક.)

આવૃત્તિ ૧૦મી પ્રત પાંચ હજાર.

અન્ય સ્થામિત્વના સર્વ હક્ક પ્રસિદ્ધકર્તાએ રજીસ્ટર કરાવી

સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેમની રજા સિવાય કાંઈએ

છાપવું, છપાવવું કે લખવું નહિ.

સંવત ૧૯૭૮.]

[સને ૧૯૨૨.

મૂલ્ય ચાર આના.

છાપનાર.—મગનલાલ જગજીવનદાસ,

(૧૮૦૬-૭૮)

શ્રી 'સરસ્વતી' છાપખાનું, ૩૫૬, નાગદેવી રસ્તા, મુંબઈ, ૩

❀❀❀ મોરબી નાટક કંપનીનાં ❀❀❀

સચિત્ર મોટાં પુસ્તકો.

દરેક કોમની સ્ત્રીઓને સદ્બોધ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય
પાતિવ્રત્ય પ્રભાવદર્શક અત્યુત્તમ પુસ્તકો.

સુકન્યા-સાવિત્રી નાટક-(રંગબેરંગી ખાવીસ

સુંદર ચિત્રો સહિત) મૂલ્ય .... રૂ. ૧-૮-૦

મહાસતી અનસૂયા નાટક-(નામદાર ગાયક-

વાડ સરકારના કેળવણી ખાતાએ

ધનામ તથા લાઘવ્રેરી માટે મંજૂર

કરેલું સુંદર ચિત્રો સહિત.) મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

પર્વહરિ નાટક (સચિત્ર) મૂલ્ય .... રૂ. ૧-૮-૦

ખંપરાજ, ત્રિવિક્રમ, ત્રિયારાજ, જગદેવ પર-

માર, રાણકદેવી, ચંદ્રહાસ, રાણા રાજસિંહ

ના પ્રત્યેકનું મૂલ્ય .... રૂ. ૧-૦-૦

પ્રેમીલાલ મૂલજલાઈ આશારામ ઓઝા.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૧૫૯ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સુકન્યા સંલિંગી

વિષય ૬-૨૨૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

ગ્રંથાલય

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥
સુકન્યા-સાવિત્રી

૮૨૨૧

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક હકીકત.

અંક ૧ લો.

મંગળાચરણ—ભારત કીર્તન, ભાવિના પ્રાગલ્ભ્ય નિમિત્તે નાટ્ય-પ્રયોગનું વરતુસૂચન.

પ્રવેશ ૧ લો.—ચ્યવન ઋષિના આશ્રમમાં વૈવસ્વત મનુના પુત્ર રાગ્ન શર્યાતિની પુત્રી સુકન્યા તેની સખીઓ સાથે પ્રવેશ કરેછે, ત્યાં એક રાક્ષામાં પ્રકાશ દેખી, રાક્ષાના છિદ્રમાં શળ ખોસેછે, રાજકન્યાના આ સાહસથી તેમાં રહેલા તપસ્વી ચ્યવનની આંખો ઝુટી જઈ રૂધિરધારા ચાલી રહે છે. બાળચેષ્ટામાં થયેલા આ અપરાધને માટે સુકન્યાને પશ્ચાત્તાપ થાય છે. શાપના ભયથી રાજકન્યા, ચ્યવનની દ્રષ્ટિરૂપ બની ઋષિપત્ની થવાનો દુરાગ્રહ કરેછે, રાગ્ન રાણીની સંમતિથી, નારદમુનિ તેમનું પાણિગ્રહણ કરાવેછે.

પ્રવેશ ૨ જો—તપોવનમાં પોતાના માતૃપિતાની સાથે દર્શનાર્થે આવેલા રાજકુમાર સત્યવાનના પરિચયમાં આવવાથી, આશ્રમમાં નિવાસ કરતા ઋષિકુમારોને શહેર જોવાની જગાસા થાયછે. ઉદાર દિલ્લનો રાજકુમાર તેમને પોતાના વસ્ત્રાલંકારોનું દાન કરેછે. ચૈતમ મુનિ પોતાની દિવ્ય દર્શનના વિદ્યાના ચમત્કાર વડે, તપોવનમાંજ શહેર ખતાવવાનું કહી સમજાવીને લઈ જાયછે.

પ્રવેશ ૩ જો—મદ્રદેશાધિપતિ મહારાજ અશ્વપતિની પુત્રી સાવિત્રી વિહાર ભુવનમાં પોતાની સખીઓ સાથે વાર્તાવિનોદ કરેછે, ત્યાં લગ્ન સંબંધી સખીઓના અરસપરસ મનોભિપ્રાય જાણી લઇ, સાવિત્રી તેમને લગ્નની મહત્તા સમજાવેછે. રાજ અશ્વપતિ તથા રાણી માલવી, પોતાની પુત્રીના આ વિચાર ક્ષુબ્ધી રીતે સાંભળેછે, અને સાવિત્રીને પોતાના મનમતો પર શોધવા માટે દેશાટન કરવાની આજ્ઞા કરેછે.

પ્રવેશ ૪ થો—પાતમાં કન્યાની અછતને લીધે કુંવારો રહેલો ઉલ્લુસિંહ તથા પરતંત્ર થવાના લયથી કુંવારો રહેલો તેનો મિત્ર ગરીબદાસ પોતપોતાના દુઃખને રડેછે. જગતમાં કુંવારાનું જીવતર વ્યર્થ લાગવાથી અંતે જેવી મળે તેવી સ્ત્રી સાથે પરણવાના નિશ્ચય ઉપર આવેછે.

પ્રવેશ ૫ મો—રાજકુમાર સત્યવાન પોતાના અંધ માતાપિતાના નેત્રને માટે અત્યંત બળાપો કરેછે, શહેર જોવાની જાણ સાવાળા ઋષિકુમારોનો અત્યંત દુરાગ્રહ જોઇ, ગૌતમ મુનિ પોતાની વિદ્યાના ચમત્કારવડે સત્યવાનના રાજ્ય નગરનું દિવ્ય દર્શન કરાવેછે. અંધ રાજરાણીની ગેરહાજરીમાં પોતાનો કોકો અંડસેન રાજ્ય પચાવી બેઠેલો જણાયછે તથા તેના સર્વ પ્રપંચ તેમના જણવામાં આવેછે. લાવિને પ્રાધાન્ય આપી દુઃખી રાજ્ય કુટુંબ પોતાના દિલને દિલાસો આપેછે.

પ્રવેશ ૬ હો—કલ્યાણરા ધણીને પરણવાની ઇચ્છાથી કુંવારી રહેલી ગુમખી તથા ઠામ ઠામ પુનર્લગ્ન કરતી તેની બહેનપણી ઇપ્પરપખી, સોજતે અસર.

પ્રવેશ ૭ મો—ચંડસેનના દરબારમાં રાજ્યના માંજી દિવાન નીતિ-વલ્લભને કેદ કરીને લાવેછે. હાજીહા કરનાર ચંડસેનના દરબારીઓ તેને માંજી રાજનો પક્ષ છોડી દેવાનું સમજાવેછે. નીતિને વળગી રહેનાર નીતિવલ્લભ નહિ માનતાં, કારાગ્રહ ભોગવવાનું વધારે પસંદ કરેછે.

પ્રવેશ ૮ મો—ખાસડાં ખાવાની શરતે મરીબદાસ સાથે છપ્પર-પગીનું ધધરણું (નાતરું) થાયછે, ધરમાં પગ મૂકતાની સાથે છપ્પરપગી પોતાની શરત યાદ દેવડાવેછે, મરીબદાસ મહારાયછે, અંતે શરત કબુલી ખાસડું ખાવા તૈયાર થાયછે, છપ્પરપગી મનમાં કુલાય છે. ઝુમખી પોતાની બહેનપણીનો પાંચમો ધરવાસ જોવા આવેછે તેને પણ પોતાના જેવું શીખવેછે.

પ્રવેશ ૯ મો—દેશાટન કરવા નીકળેલી સાવિત્રી, પોતાને યોગ્ય વર નહિ જડવાથી નિરાશ થાયછે. તપ કરવાના નિશ્ચય ઉપર આવેલી રાજકન્યા દૈવને દોષ દેતી તપોવનમાં આવી ચડેછે. ઋષિકુમારો સાથે સમીધ લેવા નીકળી પડેલા રાજકુમાર સત્યવાન તેની દૃષ્ટિએ પડેછે; ત્યાં એક મહાકન્યા તથા રાક્ષસની દેવી માયાથી સત્યવાનના ધૈર્યની કસોટી થાયછે. સંતાપને છાનીમાની ચિકિત્સા જોતી સાવિત્રી સત્યવાનનું આવું ધૈર્ય જોઇ તેને પોતાના પતિ તરીકે પસંદ કરી વરમાળ આરોપવા જાયછે. રાજરાણીની સંમતિ સિવાય પ્રધાનો તેને એવું સાહસ કરતાં અટકાવેછે.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો.—સાવિત્રીની સાથે દેશાટન કરવા ગયેલા મુખ્ય પ્રધાનો અશ્વપતિના દરબારમાં આવી, સર્વ વાર્તા નિવેદન કરેછે. સત્યવાનના પદ્મશ્ર્ષ્પભાના દોષને લીધે તેનો સાવિત્રી સાથે વિવાહ અધટિત કરાવેછે, એટલામાં મુનિવર નારદનું આગમન થાય છે, તે સત્યવાનના અપાર ગુણના વખાણુ કરેછે, તેથી રાજા અત્યંત પ્રસન્ન થાય છે; પરંતુ પાછળથી સત્યવાનના આયુષ્ય વિષે પ્રશ્ન નીકળતા નારદમુનિ વિચારમાં પડી જાયછે સત્યવાનનું આયુષ્ય માત્ર એકજ વર્ષનું જાણાયાથી સર્વ સાવિત્રીને ફરી દેશાટન કરવાની ભલામણુ કરેછે, પરંતુ સાવિત્રી પોતાના નિશ્ચયમા અડગ રહી, સત્યવાન અદ્ય આયુષ્યવાન હોવા છતા તેનેજ પરણવાની હઠ લેછે. વટસાવિત્રીના પ્રતનુ માહાત્મ્ય જણાવનારી દેવવાણી થાય છે, તેથી સાવિત્રીને તે પ્રત ધાગણુ કરવાનું કહી મુનિવર નારદ તેનો સત્યવાન સાથે વિવાહ કરવામા સમતિ આપેછે.

પ્રવેશ ૨ જો.—છપ્પરપગી પામે ધણીને કલ્યાગરો કરવાનો પાઠ. ભણેલી જુમખી તથા યુક્તિબાજ ઉલ્લુસિહનો નવો ધરસંસાર, જુમખીને સુધારવાની નવી યુક્તિ, મીઠડીને ખ્દાને તોફાન, જુમખીનું ડરી જવું.

પ્રવેશ ૩ જો.—સત્યવાત્રના દીર્ઘાયુષ્ય માટે યગીચાર્મા વડ પૂજન કરતી, સાવિત્રીના ધૈર્યની કસોટી કરવા માટે સૂર્ય તથા ચંદ્રને લઈ ઈંદ્ર આવેછે, પરંતુ સાવિત્રીનો સત્યવાન પ્રત્યે અડગ પ્રેમ જોઈ તેઓ આશીર્વાદ આપી પાછા ચાલ્યા જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—ઉલ્લુસિંહનું જોઈ ગરીબદાસ પણ પોતાની સ્ત્રીને વશ કરવા માટે સીંદ્રીને બ્રહ્માને તોફાન મચાવે છે, પરંતુ છપ્પરપગી પહોંચેલી હોવાથી તે બેદ કળી જાય છે. પૈસાની લાલચે પોતાના માથાપની સલાહથી, ગરીબદાસને મારી નાંખવાનો વિચાર કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—અશ્વપતિ પોતાના પ્રધાનો સહિત સાવિત્રી માટે સત્યવાનનું માગુ કરવા, તપોવનમાં દુષ્કર્મને પાસે આવે છે. અંધ રાજા રાણી ધણી આનાકાની સાથે માગણીનો સ્વીકાર કરે છે.

પ્રવેશ ૬ હો—પોતાના પતિ વ્યવનને નેત્રપ્રાપ્તિ માટે સુકન્યાએ દેવવૈદ્ય અશ્વિનીકુમારને પ્રસન્ન કરવા સારું તપ આદર્યું છે, ત્યાં દંપતીના પવિત્ર પ્રેમની પરીક્ષા કરવા માયાવી દેવવૈદ્યો આવી સુકન્યાને જીવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. તેથી સુકન્યા તેમને શાપ આપી પોતે અગ્નિમાં બળી મરવાનો નિશ્ચય કરે છે. સત્યવાન તેને તેમ કરતાં અટકાવે છે. અંતે અશ્વિનીકુમારે પ્રસન્ન થઈ વ્યવનને નેત્ર તથા યુવાવસ્થા આપવા માટે સ્વર્ગમાં લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ક્રાંતીની શિક્ષા પ્રાપ્તેલી ખુની છપ્પરપગી, કેદખાનામાં પોતાના પાંચે ભરથારોને પ્રેતરૂપે જોઈ ભયભિત થાય છે, અને પોતાના પાપનો પસ્તાવો કરે છે. ખુનના કામમાં મદદગાર હોવાથી, કેદ ભોગવતાં તેના માથાપને આખરની મુલાકાતને બ્રહ્માને છપ્પરપગી પોતાની પાસે બોલાવી માત્રી જીસે યુમી લેવાની માગણી કરે છે, માની જીબના

દોષથીજ પોતાની આવી દશા થઇ છે, એમ જણાવી છપ્પર-
પગી તેની માની જીભ કરડી લે છે. પૈસાની લાક્ષણિક પુત્રીને આડે
માર્ગે દોરવનાર માળાપની સોળે સોળ આના ફગેતી.

પ્રવેશ ૮ મો—સત્યવાન તથા સાવિત્રીનાં લમ.

પ્રવેશ ૯ મો—રાજા શર્માતિ તથા તેની રાણી પોતાની પુત્રી
સુકન્યાને માટે ચિંતા કરે છે. મુનિવર નારદની લલામણુથી
તેઓ સ્વયનના આશ્રમ તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સાવિત્રી પોતાના અમૂલ્ય આભૂષણો ઉતારી
નાંખી તપોવનમાં છાજતા અલંકારો ધારણ કરવાનું
વિચારે છે, તેટલામાં સત્યવાન ત્યાં આવી ચડે છે. દૈવ્યોગે
નિર્માણ કરેલાં દંપતીના શુદ્ધ સાત્વિક પ્રેમનું દિગ્દર્શન.

પ્રવેશ ૧૧ મો—યમના દરબારમાં પાપીઓને તેમના કર્મ પ્રમાણે
શિક્ષા થાય છે. સત્યવાનના જીવને લેવા યમદુત શક્તિવાન
નહિ હોવાથી યમરાજ જાતે જવા માટે વાહન તૈયાર કર-
વાની આજ્ઞા કરે છે. છપ્પરપગી તથા તેના મરણ પામેલા
ભરથારોનો ન્યાય થાય છે. છપ્પરપગીને માથે લોહાના
હથોડાનો માર પડે છે.

પ્રવેશ ૧૨ મો—સમિધ લેવા માટે તૈયાર થયેલા સત્યવાનની સાથે
સાવિત્રી વનમાં જવાની હઠ લે છે. માતૃપિતાની આજ્ઞા
સિવાય સાવિત્રીને પોતાની સાથે લેવાની સત્યવાન ના પાડે
છે, અને સામુદ્રસુરની આજ્ઞા મેળવી સાયંકાળ થતા પહેલાં
આશ્રમમાં પાછા મળવાનું કહી બંને વન પ્રત્યે જાય છે.

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ જો—સાવિત્રીની માતાને ઝિંધમાં દુરસ્વપ્ન થવાથી વ્યાકુળ બની પોતાની પુત્રીના સૌભાગ્યને માટે રાજા રાણી ચિંતામાં પડે છે. મુનિવર નારદનું વચન યાદ આવવાથી ત્યાંથી રાતોરાત તપોવન તરફ પ્રયાણ કરે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—સત્યવાન તથા સાવિત્રીને ગમે ધણો વખત થઇ જવાથી અંધ રાજા રાણી તેમને શોધવા નીકળી પડે છે. અશ્વપતિ તથા રાણી માલવી આશ્રમમાં કાઢને નહિ જોવાથી વધારે ચિંતાતુર થાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—સુકન્યા પોતાના પતિ સ્વયનને સ્વર્ગમાંથી યુવાવરથા પામી પાછા આવવાની વાટ જોતી હોય છે, એટલામાં આકાશમાંથી સ્વયન આવે છે પરંતુ સુકન્યા તેને ઓળખી શકતી નથી. આકાશવાણી થવાથી સુકન્યાની ખાતરી થાય છે, દંપતી અરસપરસ બેટે છે. રાજા સર્ચાંતિ તથા તેની રાણી, સુકન્યાને મળવા આવે છે ત્યાં આ પ્રસંગ જોઇ સુકન્યાને શીટકાર આપે છે. અશ્વિનીકુમારે ત્યાં આવી સુકન્યાનું ચરિત્ર તેના માતાપિતાને કહી સંભળાવી તેમના મનનું સમાધાન કરે છે. મુનિવર નારદની દક્ષિણામાં સ્વયન ઋષિ, અશ્વિનીકુમારેને યજ્ઞમાં શ્રોત્રરસને ભાગ આપવાનું વચન આપે છે.

પ્રવેશ ૪ જો—ધણી શોધ કરવા છતાં સત્યવાન તથા સાવિત્રીનો પરો લાગતો નથી તેથી સર્વ શોકમાં કુબી જાય છે. થોડીવાર પછી અંધ હુમત્સેન તથા શૈબ્યને લેઇ સુવર્ચા આવી પહોંચે છે. રાજા રાણી પ્રાણત્યાગ કરવાના નિશ્ચય

ઉપર આવેછે. ગૌતમ મુનિ પોતાની વિદ્યાના ચમત્કાર વડે સત્યવાન તથા સાવિત્રીને દિવ્યદર્શનમાં અતાવવાનું કહી ધીરજ આપેછે.

દિવ્યદર્શન.

પ્રવેશ ૫ મો—જંગલમાં સત્યવાન તથા સાવિત્રી વાર્તા વિનોદ કરતાં તથા કુદરતની શોભા નિહાળતાં આવતાં જણાયછે, પોતાને જોઈએ તેટલાં ફળ તથા પુષ્પ ભેગાં કરી સમિધ લેવા માટે આગળ જાય છે, વૃક્ષને કુદાડીનો ધા કરતાંની સાથે તેમાંથી મોટો નાગ નીકળી સત્યવાનને ડાંખ કરેછે. સાવિત્રી તે નાગની પ્રાર્થના કરેછે, તેથી સાક્ષાત્ ચમ દેવનાં દર્શન થાયછે. ચમરાજ સત્યવાનના હૃદયમાંથી અંગુષ્ઠ માત્ર સૂક્ષ્મદેહને પાશથી બાંધી લઇ જાય છે; સાવિત્રી કહ્વાંત કરતી ચમરાજની પાછળ જાય છે, તેને પાછી વળવા ચમ ધાણું સમજાવે છે, તોપણ એક પછી એક વરદાન પામતી, પોતાના પાતિવ્રત્યના પ્રભાવથી ચમરાજની પાછળ આકાશમાં જાયછે. ચમરાજ પ્રસન્ન થઇ સત્યવાનને પોતાની પાશમાંથી મુક્ત કરી આશીર્વાદ દઇ ચાલ્યા જાય છે.

પ્રવેશ ૬ મો—ચમરાજના વરદાનથી હુમત્સેન તથા શૈળ્યા દેખતાં થાયછે. ચંડસેન પોતાના પાપનો પરતાવો કરતો રાજ્યાપણ કરવા માટે તપોવનમાં આવેછે, એટલામાં સત્યવાન તથા સાવિત્રી પણ આવી પહોંચેછે. સર્વે હજો મળેછે, અને આનંદ આનંદ થઇ રહેછે.

શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

પાત્રો.

શર્યાતિ.....વૈવસ્વત મનુના પુત્ર.
 ચ્યવન .....સુકન્યાના પત્નિ (ઋષિ)
 અશ્વપતિ.....મદ દેશના રાજા.
 દ્યુમત્સેન.....શાલ્વદેશના અંધ રાજા.
 સત્યવાન.....તેમના પુત્ર.
 ચંડસેન.....દ્યુમત્સેનના નાના ભાઈ.
 ઉલ્લુસિંહ } .....એ મિત્રો.
 ગરીબદાસ }
 ભારદ્વાજ, ગૌતમ, } ...તપોવનમાં નિવાસ કરતા મુનિઓ.
 ધૌમ્ય, સુવર્યા. }
 યમ.....યમપુરીનો રાજા.
 ચિત્રગુપ્ત.....તેમના પ્રધાન.
 વિરમિત્ર } .....અશ્વપતિના પ્રધાન.
 શત્રુશલ્ય }
 સુકન્યા.....શર્યાતિ રાજાની પુત્રી, ચ્યવન ઋષિનાં ધર્મપત્ન
 લીલાવતી } ...તેની સખીઓ.
 લલિતા }
 શૈબ્યા.....દ્યુમત્સેનની અંધ રાણી.
 સાવિત્રી...અશ્વપતિરાજાની પુત્રી, સત્યવાનની પરમ પતિવ્રતા
 માલવી.....અશ્વપતિરાજાની રાણી.
 સુશીલા.....શર્યાતિની સ્ત્રી.
 પ્રભાવતી.....ચંડસેનની સ્ત્રી.
 હરપરબગી } .....એ બહેનપણીઓ.
 સુમખી }

એ શિવાય નારદ, ઋષિકુમારો, યક્ષકન્યા, રાક્ષસ, અશ્વ
 કુમારો, દેવતાઓ, સિપાહીઓ, યમદૂત, વિગેરે.

મીં અમૃતલાલ
ખોખાણીની અગત
દેખરેખ નીચે
ચાલવું ખાવું.

ઝવેરાતની
નવી દુકાન.
ચોખો માલ,
વ્યાજખી દામ.

મન પસંદ અને
શોભીત સોના, ચાંદી
અને હીરા મોતીના
ફેશનેબલ દાગીના
સ્ટોકમાં તૈયાર
રહે છે.

ચંદુલાલ એલ. ખોખાણી એન્ડ કું.

ઝવેરીઓ.

માલ પાછો આપતી
વખતે મજૂરી કાપી
પડતર ભાવથી નાણાં
પુરાં આપવાની
ઝેરંડી આપીશું.

ટેકાણું:—
લક્ષ્મીદાસ ખીમજી
મારફીદ સામે.
ટેલી. નં. ૬૬૬.
ટેલી એડ્રેસ:—
"Hemvanti."

ખાત્રી કરવા એક
વખત પધારવાની
ખાસ વિનંતી કર-
વામાં આવે છે.
આવ્યા પછી ખીજે
જવું ગમશે નહિ.

સુકન્યા-સાવિત્રી નાટકની ગાયનો.

સૂત્રધાર—

મંગલાચરણ.

થાઓ શ્રીગણ નાયક સાથ (૨)
 વિદ્ય હરણ હિમ તનયા તન
 હરિ હર નંદન ગુણરાય—થાઓ
 લક્ષ લાભ પરિવાર મનોહર
 સુંદરિ શુભ બુધના.....૨
 દુઃદાળા દુઃખ ભંજન,
 કરવા જન મન રંજન
 શિશુગુણ ચ્હાય—શ્રી.

૨

આર્ય બાળાઓ } ધન્ય ધન્ય અમારી ભરતભૂમી,
 આર્ય બાળકો } — પદ રજ ચ્હપએ તુજ ચરણ ચુમી-ધન્ય.
 કુમકુમ છાંટી પાવન થપએ, રસનાએ ગુણ તારા ગાષએ;
 તુજ અંતરની આશીષ ચ્હીએ, અમ ભરત ભૂમી (૨)
 પૂજન અર્ચન ભૂમી તારે, જન મન વાંછિત ફળ દેનારે;
 તુજ નામ રમરણ લાગે પ્યારે, અમ ભરત ભૂમી (૨) ધન્ય.

૩

બાળાઓ } બૂલે લલ લલા બૂલેરે. (૨)
 બાળકો } — ભાવિનો ભરમ કોથી નવ ખુલે (૨)
 મૂર્ખ મન લલે પુલાવ્યું પુલે-બૂલે.

બાળાઓ—અતિ ઉમંગથી કાર્ય આદરે, ધરી મન મોટી આશ; અધવચ વાડી લુટાઈ જાય, (૨) આખર થાય નિરાશ-ભૂલે.

બાળકો—કાળ હીચોળે આજી માત્રતું, જીવન જોલાં ખાય; રહે દર નિર્ધાર્યું ધાર્યું, (૨) ધરણીધરતું થાય—ભૂલે.

૪

મુકન્ધા—અજબ શી! આ ઉપવનની બહાર,

મુગંધી પરિમલ બહેકે અપાર—અજબ.

કાકિલકીર મૃદુલ સુણાવે, મધુકર મધુર ગુંગર—અજબ.

વૃક્ષલતાઓ ધરી નવ પદ્મવ, ઝુકી રહી હારો હાર—અજબ.

૫

મુકન્ધા—જય કાળ તણા મહા કાળ કૃપાળ મહેશ તમે કરણા કરજો;

સુખ શાન્તિ અખંડ વિશ્વંભર ભૂધર, આ મુનિના ઉરમાં ભરજો.

હુથી બાળપણે અપરાધ થયો, ગણી બાળક દોષ ક્ષમા કરજો;

મમ કર્મતણું ફળ દઈ મુજને, વૃદ્ધ આ મુનિનાં દુઃખ સહુ હરજો—જય.

૬

મુકન્ધા—હવે રહ્યું બની હતું જે બનાવતું શ્રી દીનબંધુને હાથ,

બની દાસી સેવું તમ સાથ. (૨)

તમ ચરણે તન મન ધન નાથ—હવે રહ્યું બની.

પ્રથમ બાળપણ સહુને આવે, નવા નવા નિત્ય ખેલ ખેલાવે;

નથી ગઈ વિસરી એ વાત, બની દાસી સેવું તમ સાથ—હવે.

બચપણ પૂરણ યૌવન આવે, ચિત્ત ભ્રમને ચક્રોળે ચક્રાવે;

પ્રકટે જીવનનાં પ્રભાત, બની દાસી સેવું તમ સાથ—હવે.

છેલ્લી વૃદ્ધાવસ્થા આવે, ત્યાંથી સહુ નિજ પંથ સીધાવે;
અર્થો મેં તમને હાથ, બની દાસી સેવું તમ સાથ-હવે,

૭

લીલાવતી } એ...આવ્યું આ વધામણીનું ટાણું રે (૨)
લલિતા } — સુકન્યા બહેને નીપળવ્યું નામ કેરું નાણું-એ
મિથ્યા વૈભવમાં મન ન રાવ્યું રે,
પરભવ કેરું સાધન સાધ્યું રે;
કુળમાંથી કીધું જેણે કીર્તિ કેરું લ્હાણું રે (૨) સુ.
હરિ ભજવાને આ જન્મારો રે,
કાળ ન રાખે કામનો ઉધારો રે;
કાલે તો કાણુ જાણુ કેવું વારો બહાણું રે (૨) સુ.

૮

નારદ—ચક્ર ઉભય ભવ રથના, સાથે રહીને જન્મ સફળ કરજો;
પ્રેમ પરસ્પર પામી, સદા દંપતી ઉત્તમ વર વરજો.

૯

ઋષિકુમારો—કુમાર બન્યા કેવા રાજના કુમાર (૨)
મોટા મોટા મણકાવાળી, માળા ગળામાં ઘાલી;
મેં આજ અહીં નિહાળી, ચળકે બેસુમાર-કુમાર
અમે ધર્યો તાજ માથે, ઉપાડ્યા ચર્મ હાથે;
છે તુંબી પાત્ર સાથે, શોભાનો નહિ પાર-કુમાર
જાણુ જડયા ત્રીણા તારા, જણાય ન્યારા ન્યારા;
જામો કરે ઝગકારા, બહુ તેજનો અંબાર-કુમાર

શ્રીખીઓ—એ...રજની ! શરદની રણીયામણીરે,
 રહી ખીલી રૂપાળી ચંદની આકાશે રહી ખીલી.
 એ...વૃષ્ટિ વર્ષાવે અમૃત તણી રે,
 રેલ જામી ઉરમાંહી આનંદની હાં હાં રેલ જામી.
 એ...ઠરે નયણાં નિહાળી પ્રકાશ (૨)
 હર્ષ ધેલાં હઠકાં કહે હાસ,
 ઝલક શ્વેત શી છવાય (૨)—ખીલી.

સાવિત્રી—ચંદ્રવિના સજની નહીં, રજનીને સન્માન;
 સજની શું ? સમજ કરો, રજનીનાં ગુણ ગાન.

સાવિત્રી—લગન તે શું સમજે છે ખેલ સાહેલી,
 ગુંચવણી સમજવી નથી એની સહેલી;
 મુક્યા દાવે દુઃખ ને આનંદ હેલી,
 ભાવી તણે ખેલ શકે કાણ ખેલી.

માધવી—ભોગી તણી સાથે બની જવું ભોગી,
 રોગી તણી સંજે રહી કરવો નિરાગી;
 આરબધે જે મેળવ્યો ભોગી કે રોગી,
 ભોગવવાં તે સુખ દુઃખ થકને સંયોગી.

સાવિત્રી—ઠ્ઠાએ બાળા ભોળી બની ભવ બાળે,
 ઠ્ઠાએ પૂર્વ જન્મના પાપ પ્રભળે;
 નથી ફળ લેવાનું એકે ઉછળે,
 મોતી તો પાકે છે ઉડે પાતાલે—લગન.

ઉદ્ધુસિંહ—ભાષ ભાષ જુડો વાંદાનો અવતાર,
 ઓ વિના કહેવાય સુનો સંસાર—ભાષ
 વાંદા ઉપર વિશ્વાસ ઝટ નાવે,
 વહેમીલા લોક વહેમ કંઈ કંઈ લાવે;
 નિત્ય નવા જુડા ઉઠાવે—ભાષ
 “ ભરવાં કરવાં પાણી છાણી ”
 “ ઝટકવા નિત્ય દાણો દુણી ”
 “ રબો રોટલો ખાળી ખાતાં ”
 “ આંખોમાં નિત્ય ભરાય ધૂણી ”
 એકલા રથમાં દીઠો ન કાંઈ સાર—ભાષ

ઉદ્ધુસિંહ—જે હાથે તે સાથે કહેવાય (૨)
 રહે પડયું પાછળ તે પિત્રાષ ખાય (૨)
 હાથે તો પુણ્ય દાન કાંઈ ન કીધું,
 પોતે ન ખાધું કે ખાવા ન દીધું,
 દમડીસાટે જીવ જાય, તમારો એક દમડીસાટે જીવ જાય—રહે.

ગરીબદાસ—કોને માટે હું મજૂરી કરું છું,
 પશુની પેટે રોજ પેટ ભરું છું,

ઉદ્ધુસિંહ—ધમ્યું સોનું ધૂળ થાય, તમારું ધમ્યું સોનું ધૂળ થાય—રહે.

સત્યવાન—કુકર્મી કપુતને પિચ્કાર,
 વિસરે અગણિત જે ઉપકાર—કુકર્મી.

કરી બાલન પાલન દુઃખ કાપ્યાં,
તન સાટે તન મન ધન આપ્યાં;
વિસરે જે ઉપકાર-કુકર્મી.
માતા ગંગા યમુના જાણે, તીર્થ સ્વરૂપ જે પિતા પ્રભાણે;
પામે મોક્ષનું દ્વાર-કુકર્મી.

૧૫

પીતી વલ્લભ—કદવ વૃક્ષ તજી કોણ અલાગી, આવળ પાસે જાય;
ફળની આશે જળ સિંચે તો, ભાગે કંટક પાય-અલાગી.
સંપત રૂપ મધ ટીપાં પાસે, બહુ કીડીઓ ઉભરાય;
સ્વજન મિત્રની ખરી કસોટી, વિપત સમયમાં થાય-અલાગી.

૧૬

શ્રીઓ—ઓ સહિયર ! સુણો શિખામણ સારી,
સદા કરો સંગત જોષ વિચારી-ઓ.
કુસંગ કાળજી કોટડી, કુસંગીનું મુખ સ્થામ;
દુર્જન કેરા સંગથી થાય નામ બદનામ.
જડી જેને સોજત જગમાં નહારી,
ગયું તે તો આ ભવ, પરભવ હારી-ઓ.

૧૭

પ્રપરપગી—આવો આવો, હું લેવરાવું દહાવો;
આ મારા સંસારનો.

પરીખદાસ—થયો આજ અનુભવ ભવપારનો-આવો આવો.

પ્રપરપગી—તમારા વિના વહાલું નથી કોઈ મારે,
તે માટે કઈ પૂજા તમારી પેગરે;

પરીખ—“ આ તે આયડી કે શાયડી ? ”

છપરપગી—“શાયડી, શાયડી, શાયડી.”

દીઠો માલ શું મફતીઓ બજારનો,
આ મારા સંસારનો—આવો આવો.

૧૮

કુમખી—હું નથી એવી બોળી! (૨)

હવેતો રહી રે—હું.

પાવરધી થઈ પુરી મારી જોડ જડે ના બોળી—હું.
નિત્ય કળ્યા કંકાસ કરી, ધરમાં સળગાવું હોળી—હું.

છપરપગી—“પ્રસંગ આવે પરખાશે બાઇતું ગરજું કે ગોળી”—હું.

ભલે ભાયડો ભીખ માગે, ખાધે ભેરવી ઝોળી;

“આપણે તો બાઇઘીમાં ઝખોળી ખાઇએ ખીર ને પોળી”—હું.

૧૯

સાવિત્રી—ઓ હરજી, શા કાળે મને સરજી;

વિધાતાએ નિરમ્યો નથી મમ વરજી—ઓ હરજી.

સરજનહારે શી રચી, જગમાં જોડ અનેક,

વિધિને મન હું એકલી, પડી વધારે એક.

સુંદર વૃક્ષ સંગે શુભ વેલી, મળી ચંપાને ચતુર ચમેલી,

નિરમ્યો નથી મમ વરજી—ઓ હરજી.

૨૦

યક્ષકન્યા—ના તરસાવ (૨) મધુકર કાળ દઇ ક્યાં ઉડે,

ફરી ફરી નહિ મળે આવો દાવ—ના.

સ્નાવ કરી લે તન સરવરમાં, કળશ કનકના મહીને કરમાં,

લઇ લે સુખનો લ્હાવ—ના.

સત્યવાન—ઝાકળનું જળ હોય ન મીઠું, જાણી જમશે કોણ અછડું,
તજ તુજ થાન રવભાવ—ના.

૨૧

સાવિત્રી—એ...મનમોહન નવ બોલાવશો,
મુજને કહી રાજ કુમારી,

સત્યવાન.....રાજકુમારી,

સાવિત્રી—હવે હું મધ્ય દાસી તમારી, વાલમ ! મધ્ય તમપર વારી-નવ.

સત્યવાન—બાળા હું નથી રાજકુમાર, વિકટ વન જંગલમાં વસનાર,
જોડી મમ સાથ તમારો પ્યાર, તમે સુકુમાર;
શું સુખ પામશો ? કહ્યું માનો મન હરનારી—એ...મનમોહન.

—:૦:—

અંક ૨ જો.

૨૨

નારદ—ભજને શ્રીયદુરાય, ઓ જીવડા ભજને શ્રીયદુરાય;
તારો અમૂલ્ય અવસર જાય—ઓ જીવડા.
કામ કોષ મદ લોભ મોહમાં, અંધ બની લપટાય;
હરિભજનરૂપ ખટરસ ભોજન, તજ મૂર્ખ ખડ પાય—ઓ.
કાયા કાચ તણી છે કોઠી, ફટ દષ્ટ પુટી જાય;
મધ પલક પાછી નવ આવે, આયુષ્ય ઓછું થાય—ઓ.

૨૩

સાવિત્રી—બોલું ન કદી બોલ જો, પળે તા પળ્યા (૨)
લલાટે લખ્યા લેખ તે દળે શું ટળ્યા.

સુખ્યાં શું કદી નેવ નીર મોભે વળ્યાં ?
 શુદ્ધ પ્રેમે હૃદય ભે મળ્યાં તે મળ્યાં;
 સંકલ્પ અચળ મારા અળે ના ચળ્યા,
 સાકર ઠેરા હીરા મળ્યા તે મળ્યા—બોલું.

૨૪

આઠાશવાણી—સાવિત્રી પ્રિય પુત્રી, વટસાવિત્રીતણું જ વત કરજો;
 ગરી સંજી કૃપાથી, દીર્ઘામુખતે ઇચ્છિત વર વરજો.

૨૫

ગરીબદાસ—નવ મે ધરખાર, ભરી દુઃખની વખાર;
 બળ્યો સંસાર નાતરીયા નાતનો.

ઉદ્ધસિંહ—દીકું નારનું બળર બહારી વ્યર્થ વહે ભાર,
 જેમાં મળે નહિ મેળ કાષ્ઠ વાતનોરે—બળ્યો.

ગરીબદાસ—કેમ કરી થાય કહો પ્રીતિ પરાણે ?
 વીતી પોતાની બીજું કાણ બણે;

ઉદ્ધસિંહ—“કરે જીવતાં મ્હોકાણુ મુવે હોય તાણાતાણુ,” (૨)

ગરીબદાસ—ભાષ બાષનો વહેવાર, ચાલે ભાતનોરે—બળ્યો

૨૬

સાવિત્રી—શ્રીવરદાયા! અભય વર આપો,

શિર ઉપર કમલ કર રથાપો—શ્રી.

આધિબ્યાધિ કૃપાધિ હરજો, પ્રિયતમ મ્હારાનું પ્રિય કરજો;

અનુપમ વત આ ફળજો—શ્રી.

જય જમ જનની, તારન તરણી,
શુદ્ધ મતિ, ભગવતી ! ભવભય હરની,
શાન્તિ નાથ હિર સ્થાપો—શ્રી.

૨૭

ઈંદ્ર—લાગી લગન મને તારી, ઓ લક્ષના !—લાગી.

સાવિત્રી—સુરપતિ ! મતિ શું વિસારી ?—ઓ.

ઈંદ્ર—સુંદરી ! શચિથી, અધિક સુખ આપું (૨)

પટરાણી કરી સ્થાપું, ઉથાપું ન વચન મનોહારી—ઓ.

૨૮

ગરીબદાસ—જડ્યો છે નાર વશ કરવાનો ઉપાય. (૨)

રોજ રોજ ખાસડાનો માર ન ખમાય—જડ્યો.

હત મીંદડી હત.....જડ્યો.

કાળ જીભી મુખ અહુ મારીને મહેણાં,

નિત્ય રાંડ નવાં નવાં માગે ધરેણાં;

વઢવામાં શરી, એકે વાંતે ના અધુરી, (૨)

નક્ટ કયમે કરી પાંસરી ન થાય;

કુમારજી કયમે કરી પાંસરી ન થાય—જડ્યો.

૨૯

અધનીકુમાર—

ખીલી ખીલી કુસુમ કળા !

વૃથા તું રસ ભોગી વિના.—ખીલી.

રસધેલી રહી એકલી—વૃથા તું.

મન્મથ મન લોભે, એ રતિ અહીંના શોભે;

ભોગી ભરનાએ ભલી, ઓ બહાલી વેલી. (૨) વૃથા તું.

લાગી છે તાલાવેલી, યાને નવેલી બહેલી, (૨) વૃથા તું.
જોખન ગુમાંવે અલી ! ઓ બહાલી વેલી. (૨) વૃથા તું.

સત્યવાન—

અહો ! ભાગ્ય જગમાં તે નરનું,
જેને મળી શિયળવતી નારી,
જે ભવસાગર દે તારી, કુળવતી કુળલાજ વધારી-અહો !
જે કામિનીએ કંથ માટે, કાર્ય દુષ્કર પલ્લુ કર્યું,
કરવા સુખી નિજનાથને અતિ પ્રેમથી તપ આદર્યું;
પતિ ધ્યાન હરનિશ ધારી, સતી અનુપમ વર વરનારી-અહો !

ભૂધર—હાથે કરી મેં કર્યું મુખ શ્યામ, બોળવા બેઠો હું આપનું નામ;
ઉદ્ધુસિંહ—નફ્ટ લાલચુ લુણુદરામ, દીકરી વેચી બહાલા કરે દામ;
પાપી પાછો આવે ઠામનો ઠામ, અંતે રહે એના કપાળમાં ડામ-હાથે

માલવી—મારી મુખ દીડી દીકરીને મુખે હસી બોલાવજો,
શુભ સમાચાર તમારા, અમોને નિત્ય કહાવજો-મારી.
ઉછરી છે લાડમાં લાડસ થેલી,
જન્મએ અમે તમ આશ્રય મેલી;
દોષ પડે તો ક્ષમાની દષ્ટિવડે નિભાવજો (૨)-મારી.

નારદ—ભજ ગોવિંદ ગોવિંદ વાર વાર,
રસના હરિને નવ ધ્રુવી વિસાર.

આ જગત મણુને મોહજળ,
 મુગજળ સમાન છે આળ પંપાળ;
 ધન ધરા ધામ આખર અસાર—રસના.
 પ્રભુ નામ સ્મરણરૂપ સુધા ધાર,
 કરી પ્રીતે પાન બવ ઉતર પાર;
 કર ધર્મ કર્મ રાખી દિલ ઉદાર—રસના.

૩૪

સાવિત્રી- પ્રિયતમ પદ સેવા, વાયું છું જોડી પાણિ,
 ફળ ફલ સમિધો હું, નિત્ય આપીશ આણી,
 નરવર ઉરધારો, દાસીની દીનવાણી,
 પરિચય નથી મ્હારે, રાજ હું છું અન્નણી;
 હું અન્નણી રાજ તમથી છેક છું અન્નણી.

સત્યવાન—મમ પ્યા.....રી, બહાલી સુઘડનાર.

સંસારનો પામ્યો સાર, હૃદય હાર ગુણુખાણી.—હું.

સાવિત્રી—સોંપ્યો હાથ નાથજી ! નિભાવવી તમારે હાથ,

સત્યવાન—શોભાવો સદા સાથ, વાહવાહરે શાણી.—હું.

૩૫

સત્યવાન—આરામની, સુખધામની, પ્રિયા ! તું પ્રતિભા-પ્રેમની,
 મમતાય ઉરના દારનારી, તું શીતળ ધારા બની;

સાવિત્રી—માળા જપું તમ નામની (૨) નથી ઇચ્છા દામ દમામની,
 ચિત્ત આહું સેવા સ્વામની.....

સત્યવાન—.....સાચી તું ભગવતી ભામિની—આરામ.

૩૬

ચિત્રગુપ્ત—નીચ નાર તું, સંભાર કર્મ તારાં (૨)

કાંઈ કીધાં સુકૃત્ય હોય સારાં.

પાંચે—ઉઠી સવારમાં સંભારતી જોડા,

સાટે પડે માથે લોહાના હથેડા

હા—શ—હા—શ

છપ્પરપગી—અરરરરરરર,

પાંચે—હાશ.....નીચ.

છળ ને પ્રપંચમાં આયુષ્ય તારું ખોયું,

બહારતાં પાપ જરી પાછું ન જોયું,

હાશ—હાશ.

છપ્પરપગી—અરરરરરરર,

પાંચે—હાશ.....નીચ.

૩૭

સાવિત્રી—ઉભા રહેા અલખેલા હું આવું, રસીલા હું આવું.

સત્યવાન—નાના પ્રિયા ઘટે સંગે સિધાવું.

સાવિત્રી—આજ પિયુ અળગી નવ થાવું,

પ્રિયતમ ! પ્રેમનો નેમ બતાવું;

સત્યવાન—શાણી સુલક્ષણી શું સમજવું, શું સમજવું—નાના.

કંટક ભરેલા માર્ગમાં, તમથી અલાશે ક્યમ કરી ?

વળી શ્રીખન્નકાવુના તાપ પણ, ક્યમ સહન કરશેા સુંદરી!

સાવિત્રી—જ્યા શીતળ ક્ષિરછત્ર પાસે, તાપ પીડે નવ જરી;

ઓ નાથ દ્યો સંગાય, બેઠી હાથ માગું કરગરી—ઉભા.

ધુમત્સેન } —દર્દએ અંતરની આશીષ (૨)
શૈળ્યા }

સત્યવાન } —દુઃખએ આજ્ઞા નામી શીષ, (૨)
સાવિત્રી }

ધુમત્સેન } —હવે અમથી નહીં ઘડી જાય ગણી,
શૈળ્યા }

ઘેલાં વળજે આશ્રમની લણી;

તમે બાળક મારાં નેત્રમણિ,

કરે રક્ષા શ્રી જગદીશ—દર્દએ.

સત્યવાન— તમ સેવાવીલું જનક જનની,

નથી પરવા રાજ્ય તથા ધનની;

નિરખી શોભા નવ ઉપવનની, સત્વર અહીં આવી મળીશ—દર્દએ.

—૦:—

અંક ૩ જો.

૩૯

માલવી—શું કહું સ્વામી સ્વપ્ન હું પામી, જીવ મારો ગલરાય;
નિદ્રા ત્યાગી, ઝળકી જાગી, સુઝે ન એકે ઉપાય—શું.
નાથ હૃદય મમ વળે ન વાર્યું, સુખ આપણું સૌ પરવાર્યું;
હાય દૈવ તેં શું નિરધાર્યું, યોગમ ખાવા ધાય—શું કહું.

૪૦

ધુમત્સેન } — હરિ હરિ કૃપા કરી મેળવજો,

શૈળ્યા } — અમ અંધ તણી લાકડીઓ;

શિવ શિવ પરમવ ખાપે આજ,

સમય શો વિપરીત આવી ચંદીયો.

ધુમત્સેન-સત્યવાન જે પ્રાણ જતાં, પણ ધર્મ કદી નથ ચૂકે;
તે ટળવળતાં માતપિતાને, જંગલમાં કેમ મૂકે-હરિ.

સૌખ્યા—લઘ આસા નિજ પંચસિધાબ્યા, સમય વીત્યો પણ નાબ્યા;
નથી રહેતી ધીર નાથ હવે, નક્કી ભાવિએ ભૂલાબ્યાં-હરિ.

૪૧

આકાશવાણી-કર શંકા દૂર મનની, શાણી મુકન્યા સુણી સત્યવાણી;
૩૫ અનુપમ પામ્યો, સવામી તારો વ્યવન એમ જાણી.

૪૨

મુકન્યા-ઉભી ઉભી જોઈ બહાલા! તમારી વાટડી,
દેખી ૩૫ હવે ભરાય મારી છાતડી.—ઉભી.

વ્યવન-દયાનિધિ દેવે આપી છે યુવાની,

મુકન્યા-નિરખી નગિના બની છું દિવાની,
આનંદે ગાળીશું દિન રાતડી—ઉભી.

૪૩

મુશીલા-નથી સુખ વસ્યું જઈ સંપતમાં, (૨)

નથી દુઃખ કંઈ સદા વિપતમાં—નથી.

જે નવ ભાણ્યું રાજભુવનમાં, તે કૌનક અનુભવ્યું ઉપવનમાં;

ફળે ઋતુકેરાં ફળ રતમાં—નથી.

ભલે પુત્ર કે પુત્રી કહાવે, પણ જે માતની કુખ દીપાવે,
તેને ધન્ય જગતમાં—નથી.

૪૪

સાચિત્રી-મારા મસ્તક કેરા મોર! મેલી મુજને અહીં ક્યાં ગસો?

વટે નહીં થાવું આમ નડોર—મેલી.

દીકો શો પ્રિયતમ ! મુજમાં દોષ ? શાણ્ણા ધટે ન આવો રોષ ;
 પામું શી રીતે સંતોષ-મેલી.
 કહેતા હતા તું હૃદય મારું, પ્રાણુ મારો એક;
 અતુર સિરોમણિ એ વચનો, શું વિસર્પાં છોડી વિવેક;
 મુજને નહીં કોનો આધાર, કરશે માતપિતા પોંકાર;
 મારા ગુણુ મણુના ભંડાર-મેલી.

૪૫

યમ—શા માટે શ્રમ કરે, સતી ! તુજ પતિ ભક્તિ સાચી (૨)
 હવે પુત્રી ? વળ તું પાછી (૨)

સાવિત્રી—સનનન કેરા સાથમાં, મેં ડગ ભરીયા સાત;
 મિત્ર ભાવે સુણુને હવે, દીનવનિતાની વાત.
 ધર્મજે વેદ પુરાણે ભણીઓ, મુખ્ય ધર્મ મહસ્થાશ્રમ ગણીયો;
 કૃપાનાથ ! મમ પ્રાણુનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાચી (૨)
 વળું મહારાજ ! ઇયમ પાછી (૨)

યમ—સુણી વિવેક ભરી મૃદુ વાણી, થયો પ્રસન્ન અતિ મન શાણી !
 સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇચ્છિત વર ચાચી (૨)—હવે.

સાવિત્રી—“ મહારાજ ! મારાં અંધ સાસુશ્વસુર આંખે દેખતાં થાય ”

યમ—“ તથારતુ.” ભાગ્યવતી ! તું અતિ દૂર આવી,
 થાય કોથી મિથ્યા નવ ભાવી—શા માટે.

સાવિત્રી—પતિ સમીપ શ્રમ નહીં જરી, જ્યાં જાયે મમ નાથ;
 તપ વૃત્ત આપ કૃપાવડે, ત્યાં આવું તમ સાથ.
 સંગત સનનન તણી નથી સોંધી, મૈત્રી સંત પુરુષની મોંઘી;
 કૃપાનાથ ! મમ પ્રાણુનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાચી (૨)—વળું મહા.

યમ—અર્થયુક્ત સંભાષણ તારં, બુદ્ધિમાં વૃદ્ધિ કરનારં;
સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇચ્છિત વર યાચી-હવે.

સાવિત્રી—“ મહારાજ ’ મારા બુદ્ધિશાળી સસરાજીને પાછું
રાજ્ય પ્રાપ્તિ થાય ’

યમ—“ તથાસ્તુ.” ઉત્તમ વર બે આપ્યા ભાવે,
હજી પ્રેમદા પૂઠળ આવે—શા માટે.

સાવિત્રી—સુપાત્ર જન કરતા કદી, સુપાત્રનું સન્માન;
સાધુ તો દુસ્મનતણું, પણ સાધે કલ્યાણ.
સતપુરુષોની સમાન દષ્ટિ, દયા તણી વધાવે વૃદ્ધિ;
કૃપાનાથ ! મમ પ્રાણનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાચી (૨) વળું.

યમ—શીતળ વચન સુધાસમ તારાં, તૃપ્તા તૃપ્તાતુરની હરનારાં;
સત્યવાનના જીવિત વિના કંઈ, ઇચ્છિત વર યાચી-હવે.

સાવિત્રી—મહારાજ ! મારા પિતાના કુળની વૃદ્ધિ કરનાર,
મારે સો ભાઈ થાય,

યમ—“ તથાસ્તુ.” સાસરીયાનું માન વધાર્યું,
પિયર તણું પણ કાજ સુધાર્યું—શા માટે.

સાવિત્રી—પર દુઃખે દુઃખીયા બને, દુઃખદ હૃદય વિશ્રામ;
ભરંસો ભારે સંતનો, ઠરવાનું શુભ ઠામ.
સ્વજન માંહી વિશ્વાસ ન લાવે, સજ્જન ધર પૂછતું સહુ આવે;
કૃપાનાથ ! મમ પ્રાણનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાચી (૨) વળું.

યમ—મધુરાંનવિન વચન સંભળાવ્યાં, અતિશય તે મારે મન ભાવ્યાં;
સત્યવાનના જીવિત વિના, કંઈ ઇચ્છિત વર યાચી (૨) હવે.

સાવિત્રી—“ મહારાજ ! મને મારા સ્વામીથી ઔરસ સો પુત્ર થાય.

યમ—“તથારતુ.” ઘટે ન થાવું અતિવર લોભી,
તજ પૂઠ હવે જા અહીં થોભી—શા માટે.

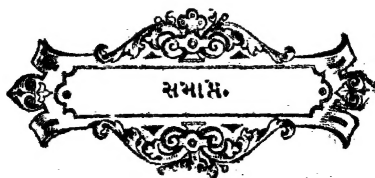
સાવિત્રી—સ્વધર્મ બહાલો સાધુને, જે નવ ચૂકે સગાર;
સાંપ્રત ભુત ભવિષ્યની, ગતિ તણા આધાર.
સજ્જન કરે ન આશા આપી, બોલ્યું અબોલ્યું ન કરે કદાપી;
કૃપાનાથ મમ પ્રાણનાથ શું, રહી વૃત્તિ રાત્રી (૨) વળું.

યમ—અમૂલ્ય તારાં વચન વિચારી, વાધે તુજમાં ભક્તિ મારી;
ભગવતી છેલ્લું ઉત્તમ, અનુપમ, દરિદ્ર વર યાચી (૨)—હવે.

સાવિત્રી—પુત્ર તણું મુજને દીધું, પ્રભુ આપે વરદાન;
જીવતદાન દષ્ટ જીવનને, સત્ય કરો ભગવાન.

૪૬

મર્વે— આનંદ અપાર (૨)
ભજવ્યું પવિત્ર ચરિત્ર સાર;
શ્રવણ કરે જે નર ને નાર,
પાળશે પ્રેમે સદાચાર;
સદ્ગુણ કરી તે આ સંસાર,
ભવનિધિ તરી કિતરે પાર—આનંદ.

નામદાર વાઇસરાય સાહેબ.

બહાદુરના ઓનરેબલ સરજનન જનરલ મરહુમ સર હ્યુકીસ પારડી કે. સી. એસ. આઇ., એમ. ડી., ડીરેક્ટર જનરલ ઓફ મેડીકલ સર્વીસવાળા પ્રમુખ હતા તે સ્પેશીયલ રેડ ક્રાસ વૉર હોસ્પિટલ કે જેમાં મેજર ઓનરેબલ સર ઓફ રટેવર્ડ સી. આઇ. ઈ. કલકત્તા તથા મેજર એ. ઇ. વાલ્ટર, આઇ. એમ. એસ. જેવા મોટા નામકિત સરકારી ડાક્ટરો અને અંગ્રેજ અમલદારો વ્યવસ્થાપક છે. તે હોસ્પિટલમાં, રાજ મહારાજાઓ, નવાબો, નામદાર સરકારના ધારાસભાના ઓનરેબલ મેમ્બરો, શેન્સસ જજ્જો, કર્નલો, મેજરો, કેપ્ટનો, કેપ્ટુટી ડીરેક્ટર જનરલ ઓફ પોસ્ટઓફીસ, નામદાર ઈડી. આ સરકારના કૉમર્સ અને ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ડીપાર્ટમેન્ટના આસીસ્ટન્ટ, સરકારી સીવીલયન ઓફીસર, પોલીટીકલ એજન્ટ, યુરોપીઅન સીવીલ સર્જનન, લેફ્ટેનન્ટ આઇ. એમ. એસ., એમ. ડી.ની ડીગ્રી ધરાવનારા મોટા ડાક્ટરો તથા દેશી અને યુરોપીઅન અમલદારો અને ગૃહસ્થોમાં બાદશાહી યાકુતી નામથી જગ જાહેર દવા બહુ વપરાય છે.

બાદશાહી યાકુતી.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરૂષાતન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરું પુરૂષાતન આપે છે, ખરી મરદાઇ આપનાર અને નયળા માણસને પણ જીવાનની માફક મોરાર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈપણ જાતની પરેશની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબ્બી એકના રૂ. દશ.

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ-રાજકોટ-કાઠિયાવાડ.

બહાર ખબર.

નીચેનાં પુસ્તકો મેરબી નાટક કંપનીનો જ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી તથા મુંબઈમાં શુકસેલર એન. એમ. ત્રિપાઠીની કુપની છે. કાલ્યાદેવી રોડ અને અને અમદાવાદમાં શુકસેલર મહાદેવ રામચંદ્ર બચુબેની દુકાનેથી તથા વડોદરામાં શુકસેલર મોહનલાલ મનસુખરામ છે. લહેરીપુર દરવાજા પાસેની દુકાનેથી રોકડી કીમત મોકલી અગર વેલ્યુપેબલ પાર્સલથી મંગાવી લેવાં.

ભર્તૃહરિનાટક મોટું(સચિત્ર) ૧-૮-૦ ચંદ્રહાસ નાટક મોટું ૧-૦-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦ સદર ગાયન ... ૦-૪-૦

મુક-યા સાવિત્રી નાટક મોટું કંસવધ નાટકનાં ગાયન ૦-૪-૦

(સચિત્ર) ૧-૮-૦ વીરબાળા નાટકનાં ગાયન ૦-૪-૦

સદર નાટકનાં ગાયન ૦-૪-૦ દેવયાની નાટકનાં ગાયન ૦-૪-૦

સતી અનસૂયા નાટક મોટું રાજતરંગ નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

(સચિત્ર) ૧-૮-૦ વિષ્ણુધર્મનાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ૦-૪-૦ રમારણુજીત નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

ચાંપરાજ નાટક મોટું ૧-૦-૦ મદાલસા નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦ અંબરીષ નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

રાણકદેવી નાટક મોટું ૧-૦-૦ બલિરાજ નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦ બુદ્ધદેવ નાટકનાં ગાયન ૦-૪-૦

રાજસિંહ નાટક મોટું ૧-૦-૦ સરસ્વતી નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦ ભાવિપ્રાપ્ત્યનાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

ત્રિચારાજ નાટક મોટું ૧-૦-૦ શૃંગીઝપિ નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦ પુનર્જન્મ નાટકનાં ગા. ૦-૪-૦

જગદેવપરમારનાટક મોટું ૧-૦-૦ જીષાકુમારી ના. ગા. ૦-૪-૦

સદર ગાયન ... ૦-૪-૦

